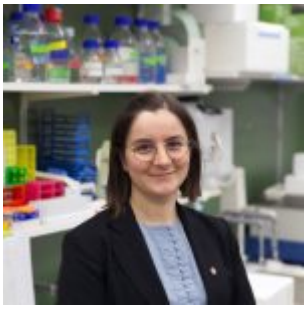

Vidmantė Fuchs: „Reikėtų labiau pasitikėti mūsų mokslininkais“

Justina MIKELIŪNAITĖ

Mokslinis smalsumas, prasmės siekimas ir noras atiduoti duoklę savo šaliai ir mokyklai šiuo metu Vokietijoje įsikūrusią Vidmantę Fuchs skatina ne tik pasinerti į doktorantūros studijas neurobiologijos srityje, bet ir prisidėti prie visuomeninių veiklų Lietuvoje, aktyviai įsitraukti į gimnazijos, kurią yra baigusi, alumnų veiklą. Su Vidmante kalbamės apie jos mokslinį kelią, pagalbą moksleiviams ir meilę atvirukams, išaugusią į socialinį projektą.

Apie mokslinį darbą Vidmantė svajojo nuo vaikystės. Ilgai norėjusi studijuoti astrofiziką, paskutinėse gimnazijos klasėse susidomėjo biologija ir pasirinko molekulinės biologijos mokslus Vilniaus universitete. Baigus bakalauro studijas, mokslinis smalsumas ją vedė į Švediją, Vokietiją ir Šveicariją. Pirmiausia ji išvyko atlikti praktikos Roberto Kocho institute, atsakingame už epidemiologiją Vokietijos mastu. Sveikatos ministerijai priklausanti įstaiga šiuo metu koordinuoja koronaviruso situaciją šalyje. Ši praktika ne tik padėjo tobulėti profesiniu požiūriu ir kelti naujus tikslus, bet ir leido būti arčiau savo vyro. Su sutuoktiniu vokiečiu Vidmantė susipažino studijuodama Vilniuje. Lietuviškų šaknų turintis vaikinas, kurio močiutė kilusi iš Šilutės, buvo atvykęs mokytis pagal mainų programą.

Lundo universiteto bibliotekos fone

Po praktikos lietuvė nutarė magistro laipsnio siekti užsienyje ir užpildė prašymą į Švedijoje įsikūrusį Lundo universitetą, nes jis vienas pirmųjų paskelbė atranką. Vidmantė įstojo ir tęsė molekulinės biologijos studijas anglų kalba. Į Skandinaviją kartu išvyko ir būsimas vyras, tuomet sužadėtinis, radęs praktikos vietą Švedijoje. Po metų jiedviem vėl teko spręsti, kas toliau. Vidmantė pasinaudojo galimybe iš Švedijos pagal mainų programą pusmečiui išvykti į Heidelbergo universitetą, kuris yra vienas geriausių pasaulyje biologijos mokslų srityje. Šiame universitete Vokietijoje lietuvė intensyviai gilinosi į virusologiją, o magistro darbą atliko Šveicarijoje, universitetinėje Bazelio ligoninėje. Ji prisijungė prie autoimuninių centrinės nervų sistemos ligų tyrimų, o pasaulį ištikus pandemijai baigiamojo darbo temą pakoregavo ir išnaudojo neeilinę galimybę ištirti, kaip koronavirusas paveikia autoimuninėmis ligomis sergančių žmonių smegenis bei pačios autoimuninės ligos eigą.

Laboratorijai gavus svarbių mėginių, Vidmantė aiškinosi, kaip COVID-19 paveikia išsėtine skleroze sergančio žmogaus smegenis, ar sukelia stipresnius ligos požymius, ar esant išsėtinės sklerozės sukeltiems pakitimams centrinėje nervų sistemoje virusas lengviau užkrečia smegenis. Magistro darbą ji sėkmingai apsigynė Lundo universitete, o neuroimunologijos tyrimus tęs doktorantūros studijose. Vokietijoje, Freiburgo universitetinėje ligoninėje, lietuvė tirs imunines ląsteles smegenyse ir jų pokyčius sergant Alzheimerio liga, taip pat numatoma tirti ir virškinamojo trakto bakterijų poveikį centrinės nervų sistemos imuninėms ląstelėms.

Naujasis – doktorantūros studijų – etapas truks ketverius–penkerius metus, o kur profesinis smalsumas nuves vėliau, Vidmantė kol kas neplanuoja. „Norėčiau likti akademinėje srityje, tačiau tolesni moksliniai pasirinkimai priklausys nuo to, kaip pasisuks doktorantūros tyrimai, kokių rezultatų pavyks pasiekti“, – sako Vidmantė, save vadinanti meilės ir darbo migrante. Jauna lietuvė su užsidegimu pasakoja ne tik apie savo mokslinius tyrimus, bet ir apie visuomeninius projektus, kurie padeda lengviau išgyventi pandemiją ir kasdien išmokti ko nors naujo.

Prieš beveik pusmetį judu su vyru pradėjote atvirukų projektą „Postcard adventure“. Kaip kilo mintis kurti atvirukus socialinėmis temomis?

Atvirukus kolekcionuoju jau 10 metų. Man jie labai patinka, bet pastebėjau, kad sunku rasti tokių, kurie būtų ne tik gražūs, bet ir turėtų prasmę. Prieš keletą metų lankydamiesi Frankfurto knygų mugėje Armėnijos paviljone sutikome dokumentinės fotografijos centro „4plus“ kūrėjus, kurie spausdino atvirukus Azerbaidžano ir Armėnijos konflikto tema. Jie rodė kare gyvenančių žmonių kasdienybę, o surinkti pinigai keliavo nuo karo nukentėjusiems žmonėms. Mane ši iniciatyva labai sužavėjo ir paveikė. Visus nusipirktus atvirukus greitai išsiunčiau, draugams jie patiko. Ėmiau svarstyti, kodėl tokios idėjos neįgyvendinus plačiau. Juk tokiu būdu galima skleisti žinią ne tik apie vieną bendruomenę ar problemą. Pritraukus daugiau visuomeninių organizacijų, galima sudominti žmones jų istorijomis, projektais, paskatinant keistis, bendrauti atvirukais ir įsitraukti į prasmingą veiklą.

Brown rats (Rattus norvegicus)
Photograph by Vilius Paškevičius
POSTCARDADVENTURE.EU
PostcardAdventure.eu is a postcard subscription service donating all profit to a featured NGO. This postcard was created in collaboration with Argal i gamta.
S0.3 2021

Šiuo metu dirbate su Lietuvoje veikiančiomis gyvūnų globos organizacijomis. Ar projektas skirtas tik Lietuvai?

Bendradarbiaujame su gyvūnų apsaugos ir teisių organizacija G.A.T.O. ir savanoriška pagalbos laukiniams gyvūnams ir švietimo apie gamtą iniciatyva „Atgal į gamtą“. Asmeniškai pažįstu šiuos žmones ir žaviuosi, kaip, turėdami tiek mažai finansų, geba tiek daug nuveikti ir kiek daug meilės įdeda į savo veiklą. Šioms nevyriausybinėms organizacijoms padedame vizualiai papasakoti savo istoriją, o visus už parduotus atvirukus surinktus pinigus paaukojame, kad jos galėtų tęsti ir plėsti veiklą.

Ateityje norėtume plėstis, pritraukti naujų mažų organizacijų, kurioms dar trūksta matomumo ir resursų. Domina ir demokratijos Baltarusijoje bei moterų teisių temos Lietuvoje ir Rytų Europoje. Mūsų tikslas – paremti organizacijas materialiai ir didinti jų matomumą, galimybę sulaukti daugiau visuomenės dėmesio ir paramos.

Noras padėti išties įkvepia dideliems darbams. Tačiau dažniausiai vien noro nepakanka. Kiek laiko, jėgų ir įgūdžių reikalauja ši dviejų mokslininkų laisvalaikio iniciatyva?

Projektas reikalauja pastangų ir laiko, bet dėl pandemijos suvaržymų dirbant iš namų ši veikla išgelbėjo nuo nuobodulio ir slogios nuotaikos. Kas dieną buvo ką veikti, visą laiką mokomės ko nors naujo. Patys sukūrėme interneto svetainę, paleidome kampaniją sutelktinio finansavimo platformoje „Kickstarter“, kur tikslą pasiekti pavyko per dvi dienas. Žinoma, užtrukome ilgiau nei šios srities specialistai, bet mums įdomu. Kasdien šiam projektui skiriame po keletą valandų.

Su atvirukų kolekcija

Mokomės kurti ir atvirukų dizainą. Džiaugiamės bendradarbiavimu su menininkais, kurie dovanoja savo darbus, fotografijas. Profesiniais patarimais bei

darbais pasidalina ir draugai iš įvairių meno sričių.

Kaip ši iniciatyva veikia, kaip norintys prisijungti gali prisidėti prie prasmingos idėjos?

Siūlome atvirukų prenumeratą. Tokios paslaugos Europoje iki šiol nebuvo. Prenumeratoriai kas tris mėnesius gaus aštuonis vienos tematikos atvirukus ir lankstinuką, kuriame plačiau aprašyta nevyriausybinė organizacija ir prie veiklos viešinimo savanoriškai savo darbais prisidedantys menininkai. Pirmosios, bandomosios atvirukų kolekcijos tema buvo „The urge to get out“. Vaizdais papasakojome keturias istorijas – kaip žmonės nori ištrūkti iš komforto zonos, lipa į kalnus, keliauja „medžioti“ šiaurės pašvaisčių, kaip pandemijos metu išlaisvėjo gyvūnai, drąsiau ėjo į miestus ir parkus, kurie buvo ištuštėję nuo žmonių, atkreipėme dėmesį, kad ne visi gyvūnai yra laisvi, kai kurie laikomi uždaryti nelegaliai, o žmonės dėl apribotų galimybių šiuo metu jaučiasi tarsi gyvūnai zoologijos sode. Kita kolekcija bus apie paukščius, jų gelbėjimą, pagalbą jiems ir prevenciją išvengiant sužeidimų. Užsiprenumeruoti atvirukus galima mūsų svetainėje www.postcardadventure.eu.

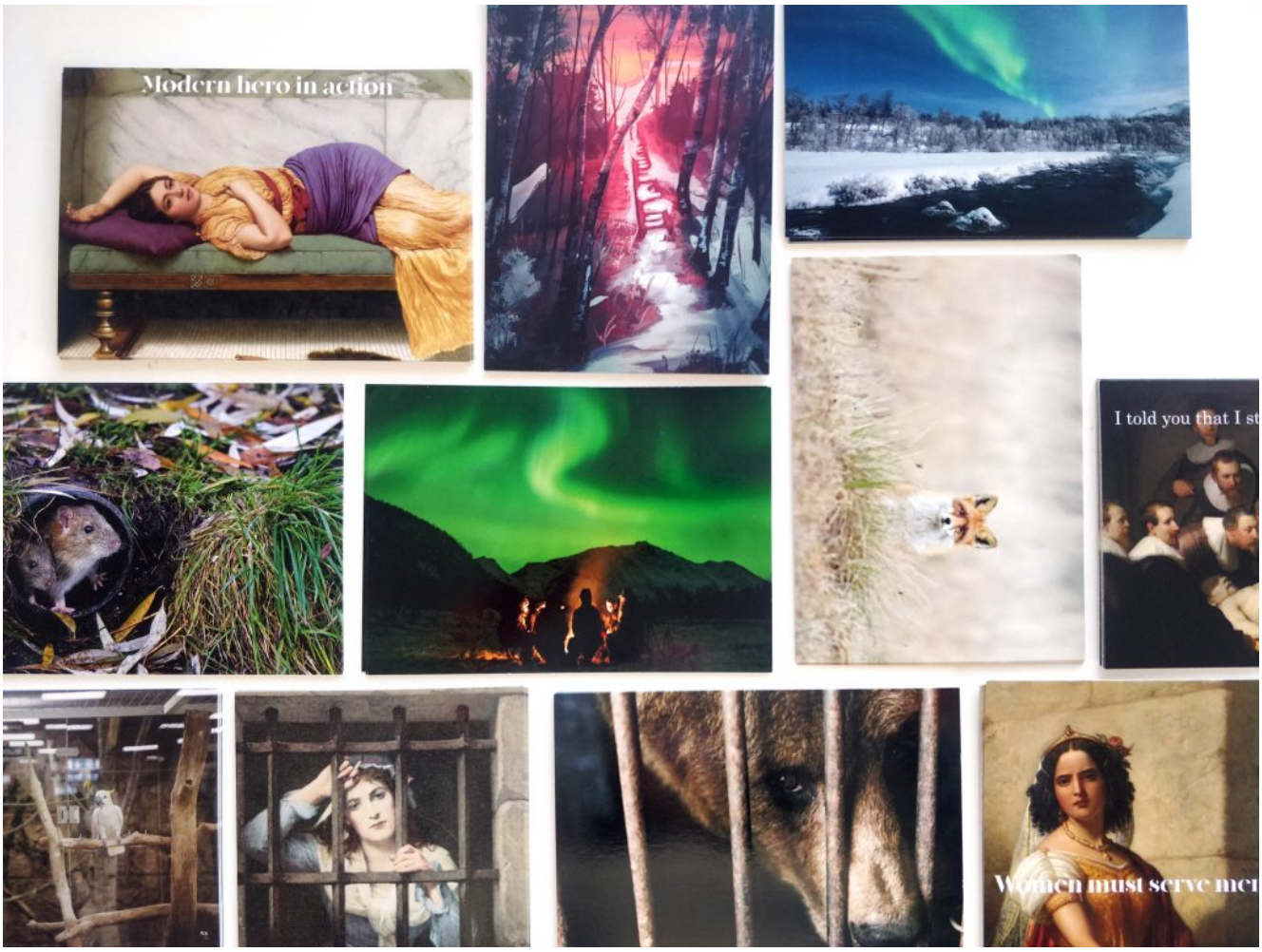

Jautriai, empatiškai žiūri ne tik į gyvūnų teises, socialinę nelygybę, bet ir į jaunų žmonių, moksleivių situaciją. Po mokyklos aktyviai įsitraukei į Panevėžio Juozo Balčikonio gimnazijos, kurią baigei, alumnų veiklą, o šį vasarį buvai išrinkta į valdybą. Kodėl nutarei kandidatuoti? Už ką šioje organizacijoje esi atsakinga, kokias idėjas nori įgyvendinti?

Man buvo įdomu sekti, kaip sekasi kitiems *alumnams*, jų pasiekimai įkvėpdavo. Tačiau pastebėjau, kad organizacijos naujienlaiškiai pasirodydavo vis rečiau, sulaukdavau mažiau informacijos apie vykdomus projektus. Todėl prieš tradicinį kalėdinį *alumnų* susitikimą parašiau tuometinei valdybai, kad noriu aktyviau prisijungti, ir greitai buvau įtraukta į veiklą. Studijų metais esu buvusi kelių organizacijų valdybose, žinojau, kaip tai veikia, tad keičiantis JBG alumnų valdybai nutariau išmėginti jėgas. Noriu prisidėti, kad projektai vyktų aktyviau.

Labiausiai mane žavėjo mokinių ryšys su jau baigusiais gimnaziją. Buvau mentorė ne vienus metus vykdytame „Didžiojo brolio/sesės“ projekte, norisi jį išvystyti iki dar aukštesnio lygio. Valdyboje esu atsakinga būtent už projektus su moksleiviais. Šiuo metu nuotoliniu būdu tęsiame tradicinius moksleivių susitikimus „Pasilieku po skambučio“, kur vienas ar keli alumnų atstovai papasakoja apie savo studijas, darbą, gyvenimą baigus gimnaziją. Neformaliame susitikime gimnazistai gali klausti, ko tik panorėję. Dažniausiai vis dėlto kalba sukasi apie profesijos ir studijų pasirinkimą. Labai laukiami medikai, nes nemaža dalis moksleivių svajoja apie medicinos studijas.

Siekdami palengvinti šį apsisprendimą ir supažindinti moksleivius su jų svajonių profesijomis, organizuojame praktiką. Anksčiau ji vykdavo per pavasario atostogas, o šiemet dėl pandemijos persikėlė į vasarą. Moksleiviai turi galimybę atlikti dienos ar kelių dienų praktiką. Užsiregistruodamas gimnazistas parašo, kokia specialybė jį domina, o mes ieškome *alumnų*, kurie tą darbą dirba ir galėtų priimti moksleivį, atsakyti į klausimus, parodyti savo darbo vietą, supažindinti su veikla ir pan. Taip pat rudenį tęsime mentorystės projektą, kurio metu bendraudami su mentoriumi jaunuoliai gali ne tik daugiau sužinoti apie studijas ar darbo sąlygas, bet ir sulaukti patarimų apie laiko planavimą, motyvacinio laiško, CV rašymą ir tiesiog moralinio palaikymo.

Šie metai moksleiviams buvo išskirtiniai, jiems teko itin daug laiko praleisti prie ekranų, mokytis nuotoliniu būdu, apriboti bendravimą su bendraamžiais. Kaip tai juos paveikė?

Man labai įdomu bendrauti su moksleiviais, suprasti, kaip jie jaučia pasaulį. Šie metai jiems buvo labai sunkūs, daugelio gimnazistų motyvacija yra stipriai kritusi. Tokią situaciją vertinu kaip netektį visai valstybei, nes ši karta lyg iškritusi iš konteksto. O šie jauni žmonės pakeis nueinančius medikus, mokytojus, mokslininkus, politikus. Tai, kas formuoja jų pasaulėžiūrą dabar, yra labai svarbu, norisi jiems padėti, motyvuoti, įtraukti, ypač tokiu sudėtingu laikotarpiu.

Sulaukę moksleivių prisipažinimo, kad jiems sunku emociškai, kad klimpsta į depresiją, nebežino, kaip padėti sau ir kitiems, pradėjome ir dar vieną iniciatyvą. Susitikimų ciklas „Mums rūpi, kaip Tu jautiesi“ skirtas sustiprinti psichologinei sveikatai. Jame psichologijos, emocinės sveikatos specialistai ir šioms temoms neabejingi alumnai dalinsis profesinėmis žiniomis, asmenine patirtimi. Siekiame sukurti saugią erdvę pokalbiams apie emocijas ir pagalbos galimybes. Jau įvyko pirmasis susitikimas nerimo ir panikos atakų tema, kuriame dalyvavo valdybos atstovai, gimnazijos alumnė psichologė Rasa Praninskienė ir knygos „Panikos atakos. Kaip išsilaisvinti iš nerimo ir baimių“ autorė, žurnalistė Gintarė Jankauskienė. Ateityje planuojame surengti dar ne vieną diskusiją įvairiomis emocinės sveikatos temomis nuo depresijos iki valgymo sutrikimų.

JBG alumnų veikloje dalyvauja buvę gimnazistai, išsibarstę po visą pasaulį. Ši pandemija parodė, kad tikrai nebūtina būti fiziškai arti, norint dalyvauti įvairiuose projektuose. Kaip užsienyje gyvenantys lietuviai gali būti naudingi savo mokykloms ir kokią vertę, Tavo manymu, kuria tokios alumnų organizacijos?

Man džiugu matyti, kad kuriasi, auga ne tik mokyklų ar universitetų, bet ir miestų alumnų bendruomenės. Ši veikla yra puiki galimybė grąžinti duoklę savo mokyklai, miestui ar regionui ir užmegzti ryšius su žmonėmis, su kuriais sieja bendra gimnazija ar gimtasis miestas. Užsienyje gyvenantys lietuviai gali padėti studijomis užsienyje besidomintiems moksleiviams pasirinkti universitetą, studijų programą, papasakoti apie studijų ir gyvenimo konkrečioje šalyje sąlygas, pasidalinti asmenine patirtimi, padėti susiorientuoti. Žinoma, alumnai prie savo mokyklos ar miesto gerovės prisidėti gali ir žiniomis, patirtimi vykdant įvairius projektus arba paremti finansiškai.

Mūsų organizacija turi savo „Patreon“ platformą, kur alumnai aukoja po eurą ar kelis per mėnesį. Tai neatrodo daug kasdienybėje, bet jei tokių žmonių yra penkiasdešimt ar šimtas, per metus susirenka nemaža suma. Ją galime skirti

mokytojų premijoms, tobulinimuisi, gabių moksleivių išvykų į olimpiadas finansavimui, stipendijoms. Pandemijos pradžioje gimnazijai išpirkome „Zoom“ platformą. J. Balčikonio gimnazija neprastai gyvena, palyginus su kitomis mokyklomis. Tačiau ne visos mokyklos, ypač regionuose, turi pakankamai finansinių resursų ir tokia parama iš buvusių mokinių gali būti ženklus indėlis didinant mokyklos galimybes.

Iš Lietuvos išvykai prieš maždaug ketverius metus ir per tą laiką gyvenai ir studijavai keliose šalyse. Kaip manai, kiek globaliame pasaulyje yra svarbi šalis, kurioje gyveni?

Dėl savo specialybės aš renkuosi ne šalį, o projektą. Dirbdami mokslinėje srityje mudu su vyru ieškome įdomių tyrimų, todėl sprendimą, kur gyventi, lemia pasirinktas institutas, universitetas ar projektas. Studijų metais mane traukė infekcinės ligos, imunologija, buvo įdomi neurobiologija. Lietuvoje dirbau imunologijos srityje, norėjau gilintis į molekulinę neurobiologiją, tačiau tokie tyrimai mūsų šalyje nevykdomi. Būtų labai šaunu pamatyti panašaus lygio tyrimus, besivystančius Lietuvoje. Manau, kad ateityje tai bus įmanoma, bet reikia daugiau finansų ir patirties, sugrąžinti daug mokslininkų, kurie yra išvykę į užsienį.

Ar turi planų ateityje grįžti pati?

Sunku šiuo metu atsakyti, tačiau artėjant doktorantūros studijų pabaigai planuočiau apsvarstyti mokslinių tyrimų vystymo galimybes ir Lietuvoje. Lietuvos universitetai turi aukšto lygio laboratorijas, naujus, modernius pastatus su nauja ir modernia įranga. Taip pat Lietuvoje yra daug labai gabių, išsilavinusių, šviesių mokslininkų, kurie atlieka gerus ir kokybiškus mokslinius tyrimus. Visi žino prof. V. Šikšnį, prof. R. Meškį, veikia daug su fizika susijusių industrijų, kurios garsios pasaulyje, pavyzdžiui, puikiai išvystytos lazerių technologijos.

Lietuvoje yra palanki terpė, tačiau reikėtų daugiau valstybinio finansavimo ir studijų programų, skirtų pritraukti užsienio studentams. Aukšto lygio universitetai užsienyje nėra skirti tik tos šalies piliečiams, jie yra labai atviri, priima daug užsieniečių, taip pritraukdami tarptautinius talentus. Manau, kad Lietuva yra įdomi pasaulio kontekste mokslo atžvilgiu, tiesiog reikia labiau pasitikėti mūsų mokslininkais ir investuoti į mokslinį potencialą mūsų šalyje.

Vidmantės Fuchs asmeninio archyvo nuotr.

Projektas „Pasaulio lietuviai ir Lietuva“

www.pasauliolietuvis.lt

Jei norėtumėte publikuoti straipsnį prašome nekeisti straipsnio pavadinimo. nurodyti informacijos šaltinį, autorių ir projekto pavadinimą.

SPAUDOS, RADIJO IR TELEVIZIJOS RĖMIMO FONDAS